

PÅTEGNINGSARK**Riksadvokatembetet
Postboks 2102 Vika
0125 Oslo**

Dok nr

15898197 4137/22-63/

6. januar 2023

- KLAGE OVER HENLEGGELSESendes med vedlegg Oslo statsadvokatembeter.

anmeldte 25. oktober 2022 for rasistiske ytringer på et skjenkested i Oslo (dok. 02,01). Oslo politidistrikt utferdiget 9. november s.å. siktelse mot for overtredelse av straffeloven § 185 (hatefulle ytringer) og § 266 (hensynsløs atferd), og innstilte til statsadvokaten om å utferdige tiltale i tråd med siktelsen (dok. 01,01). Statsadvokaten besluttet 18. s.m. å henlegge forholdene etter bevisets stilling (dok. 01,02).

Henleggelsen er rettidig påklaget av Antirasistisk Senter (2. desember, dok. 14,01,12) og fornærmede (7. desember, dok. 14,01,15). Ettersom det foreligger en rettidig klage fra fornærmede, finner riksadvokaten det ikke nødvendig å ta stilling til spørsmålet om Antirasistisk Senter har rettslig klageinteresse i denne saken. Under enhver omstendighet har riksadvokaten funnet grunn til å realitetsbehandle også innholdet i klagen fra Antirasistisk Senter.

Riksadvokaten har gjennomgått sakens dokumenter og vurdert anførslene i klagen.

Sakens faktiske side

For å utferdige tiltale må påtalemyndigheten være overbevist om siktedes straffeskyld, og dessuten være av den oppfatning at denne kan bevises i retten. Påtalemyndigheten skal legge samme bevisterskel til grunn som den domstolene anvender for å avsi fellende dom, hvilket innebærer at enhver rimelig tvil om hvorvidt vilkårene for straff er oppfylt, skal komme siktede til gode, se riksadvokatens rundskriv nr. 3/2018 punkt 4.3.2.

I likhet med politidistriktet og statsadvokaten, er riksadvokaten ikke i tvil om at to ganger sa til "du er for mørk til å være her" eller lignende. Hendelsen fant sted på et skjenkested i Oslo ca. kl. 02:30 natt til søndag 23. oktober 2022. var beruset, og vitner har beskrevet at han var ufokusert eller talte usammenhengende.

Forklaringene i saken er ikke entydige når det gjelder oppførsel for øvrig, og de spriker således når det gjelder hvorvidt oppførte seg aggressivt og ropte til, hvorvidt forsøkte å innhente bekræftelse fra andre som var tilstede om at var for mørkhudet til å være der, og hvorvidt holdt igjen da hun og en venninne forsøkte å forlate bordet i etterkant.

Etter riksadvokatens vurdering må det, på grunnlag av strafferettens strenge beviskrav, legges til grunn at ikke oppførte seg aggressivt da han fremsatte ytringen, og ikke involverte

Godkjent digittalt

Runar Torgersen () 06.01.2023

andre personer i å vurdere [redacted] hudfarge. Det anses heller *ikke** bevist utover enhver rimelig tvil at [redacted] holdt igjen [redacted] med makt da hun ville forlate bordet.

*Korrigert 6. januar 2023

Tre menn, hvis identitet er ukjent for de involverte og for politiet, som var til stede under tildragelsen, er ikke avhørt. Klagerne har gjort gjeldende at det – dersom fornærmedes forklaring ikke kan legges fullt ut til grunn ved bevisvurderingen – må foretas ytterligere etterforskning for å bringe på det rene identiteten til de tre mennene, slik at de kan avhøres. Etter riksadvokatens vurdering tilsier verken sakens karakter, eller hva man realistisk sett kan forvente å oppnå av bevismessig avklaring gjennom avhør av disse tre personene på det nåværende tidspunktet, at politiet nå bør iverksette slike tiltak som ville være påkrevet for å identifisere og avhøre de tre mennene.

Sakens rettslige side

Straffeloven § 185

Det springende punktet i saken er om ytringens innhold, i den sammenhengen den ble fremsatt, er tilstrekkelig krenkende til at terskelen for straff etter § 185 er overskredet. Vurderingen er oppsummert i HR-2020-2133-A avsnitt 41 (riksadvokatens understreking):

"Sjikanøse eller rasistiske ytringer, i form av rene personangrep på utsatte enkeltpersoner eller grupper, nyter et helt beskjedent grunnlovsværn – om noe vern overhodet – i avveiningen mot diskrimineringsvernet, som også er en viktig menneskerettighet. Ved at bare kvalifisert krenkende utsagn rammes av straffansvaret, gir likevel ikke enhver uttalelse som kan påvirke den utsatte enkeltpersonen eller gruppen i negativ retning, grunnlag for straffansvar. Avgjørende er om utsagnene innebærer en grov nedvurdering av den utsatte enkeltpersonens eller gruppens menneskeverd, på grunn av ett eller flere av diskrimineringsgrunnlagene § 185 andre ledd bokstav a til d."

I HR-2022-1707-A ble den tiltalte, som var en godt voksen mann, under dissens 3-2 domfelt for overtredelse av § 185 for å ha ropt følgende til en 16 åring: "dra tilbake til Somalia så får du det mye bedre, for der får du ikke noe NAV". Flertallet la avgjørende vekt på at ytringen var fremsatt overfor et barn, og presiserte at ytringen i en normalsituasjon med voksne involverte ikke ville anses som tilstrekkelig krenkende til å rammes av bestemmelsen, se avsnitt 27:

"Selv om ytringen var klart sårende, smakløs og fornærmende, mener jeg den ikke ville vært kvalifisert krenkende dersom den hadde vært fremsatt overfor en voksen. Ved vurderingen har jeg lagt særlig vekt på at det fremgår av langvarig rettspraksis at det også utenfor kjerneområdet for ytringsfriheten, gjelder en relativt rommelig margin for smakløse ytringer."

Den nedre terskelen for straffeloven § 185 som er etablert gjennom høyesterettspraksis – og som innebærer at relativt sett mindre alvorlige ytringer med et rasistisk innhold ikke rammes av denne straffebestemmelsen – synes å ha støtte i FNs rasediskrimineringskomité's anbefalinger om praktiseringen av diskrimineringsvernet etter FNs rasediskrimineringskonvensjon i møte med rasistiske ytringer, se Committee on the Elimination of Racial Discrimination, General Recommendation No. 35, Combating racist hate speech, (CERD/C/GC/35), avsnitt 12 (riksadvokatens understreking):

"The Committee recommends that the criminalization of forms of racist expression should be reserved for serious cases, to be proven beyond reasonable doubt, while less

Godkjent digitalt

Runar Torgersen ([redacted]) 06.01.2023

serious cases should be addressed by means other than criminal law, taking into account, inter alia, the nature and extent of the impact on targeted persons and groups. The application of criminal sanctions should be governed by principles of legality, proportionality and necessity."

Tolkingen av ytringen må ta utgangspunkt i hvordan den alminnelige tilhører vil oppfatte utsagnet, ut fra den sammenheng det er fremsatt, jf. HR-2020-2133-A avsnitt 26 med videre henvisninger. Dette modereres av det såkalte forsiktighetsprinsippet, som er formulert som at "ingen skal risikere strafferettslig ansvar ved at utsagn tillegges et meningsinnhold som ikke er uttrykkelig uttalt, med mindre et slikt innhold med rimelig stor sikkerhet kan utledes av sammenhengen", se HR-2020-2133-A avsnitt 27. Sagt på en annen måte må påtalemyndigheten og domstolene "ikke legge mer i utsagnene enn det klart er grunnlag for", jf. HR-2022-1843-A avsnitt 14.

Dersom utsagnet i den foreliggende saken legges til grunn som en seriøs meningsytring, ville nok en alminnelig tilhører oppfatte det slik at avgiveren forneker mørkhudede personers rett til å nyte godt av hovedstadens utelivstilbud, herunder cocktailbarer. Ytringen kan også forstås slik at avgiveren motsetter seg at personer med ulik hudfarge omgås hverandre mer generelt. Et slikt meningsinnhold er diskriminerende og rasistisk.

Det er imidlertid flere momenter i saken som taler for at utsagnet ikke var alvorlig ment fra [redacted] side. I [redacted] klage over henleggelsen, på side 6*, er det lagt til grunn at [redacted] sa det fordi han forsøkte å være morsom. Riksadvokaten viser også blant annet til at et av vitnene på stedet i sekundene etter at utsagnet falt oppfattet det slik at dette kunne være et forsøk på humor, samt at [redacted] tidligere har sendt en støttende melding til den fornærmede i tilknytning til at hun har vært utsatt for hets. Etter en samlet vurdering legger riksadvokaten til grunn at [redacted] utsagn om at [redacted] var for mørk i huden til å være på det aktuelle skjenkestedet, må forstås som et lite vellykket forsøk på satire over rasisme.

**Korrigert fra "side 4" 6. januar 2023*

At et utsagn er ment som satire, parodi eller en annen form for humor innebærer ikke at ytringen uten videre går klar av anvendelsesområdet for straffeloven § 185. Også slike ytringer vil kunne skade de rettsgoder som straffebudet skal verne om, og det er ikke grunnlag for å tolke straffebudet slik at forsøk på humor alltid faller utenfor. At det kan være nødvendig å reagere strafferettslig mot grove nedvurderinger av utsatte grupper selv om ytringen er ikledd et skinn av humor, er også lagt til grunn av Den europeiske menneskerettsdomstol i saken M'Bala M'Bala mot Frankrike (sak 25239/13), der en komiker som var blitt strafforfulgt av franske myndigheter på grunn av antisemittisk innhold i en av sine forestillinger hevdet at ytringsfriheten var krenket. Domstolen, som avviste klagen, understreket at "the blatant display of a hateful and anti-Semitic position disguised as an artistic production is as dangerous as a fully-fledged and sharp attack" (avsnitt 40).

Vurderingstemaet ved anvendelsen av straffeloven § 185 blir som ellers om den aktuelle ytringen innebærer en grov nedvurdering av utsatte personers eller gruppers menneskeverd. Satiriske utsagn – der avgiveren gjør bruk av for eksempel tvetydighet, ironi, overdrivelse, etterligning eller absurditeter, slik at det blir en differanse mellom det som isolert sett kommer direkte til uttrykk verbalt og meningsinnholdet som søkes formidlet til mottakeren – kan imidlertid reise noen særskilte tolknings spørsmål i relasjon til forsiktighetsprinsippet som er utviklet i Høyesteretts praksis.

Godkjent digitalt

Runar Torgersen ([redacted]) 06.01.2023

I den sammenhengen ytringen er fremsatt, innebærer den etter riksadvokatens vurdering ikke en grov nedvurdering av menneskeverdet til [REDACTED] eller mørkhudede personer som gruppe. Riksadvokaten har merket seg at ytringen ikke gir tilslutning til konkrete rasistiske fordommer om negative egenskaper ved mørkhudede personer, og at det ikke er brukt kraftuttrykk eller skjellsord mot den fornærmede eller mørkhudede personer som gruppe. Det er videre lagt vekt på situasjonen som ytringen ble fremsatt i, nemlig en samtale mellom to voksne gjester på et skjenkested, hvilket står i motsetning til situasjoner der diskrimineringsvernet i henhold til høyesterettspraksis kan tillegges større vekt, for eksempel i en utkastelsessituasjon der fornærmede er på jobb (som i Rt. 2012 s. 536) eller der en godt voksen person skjeller ut et barn (som i HR-2022-1707-A). Samlet sett anses [REDACTED] ved dette mislykkede forsøket på humor ikke å ha beveget seg utenfor den relativt rommelige marginen for smakløse, sårende eller fornærmende ytringer som i henhold til sikker rett skal innfortolkes ved anvendelsen av straffeloven § 185. Ytringen rammes derfor ikke av bestemmelsen.

Ettersom det er bevismessig usikkerhet om omstendigheter som er av betydning for bedømmelsen av sammenhengen som ytringen ble fremsatt i, herunder hvordan den konkret ble fremsatt, og hvorvidt [REDACTED] involverte andre personer på en måte som hånet [REDACTED] på grunnlag av hennes hudfarge, er det korrekt å henlegge forholdet *etter bevisets stilling*.

På grunnlag av den bevisvurderingen som er lagt til grunn i det ovenstående, er det heller ikke grunnlag for å strafforfølge [REDACTED] for overtredelse av straffeloven § 266, noe som ville kreve at [REDACTED] har hatt forsett om å krenke [REDACTED] fred. Også dette forholdet er korrekt henlagt *etter bevisets stilling*.

Etter dette finner riksadvokaten ikke grunnlag for å omgjøre statsadvokatens henleggelsesbeslutning.

Klagene har ikke ført frem.

Nødvendige underretninger bes gitt, herunder om at riksadvokatens vedtak ikke kan påklages, jf. straffeprosessloven § 59 a.

Runar Torgersen
førstestatsadvokat
e.f.

Alf Butenschøn Skre
statsadvokat

Godkjent digitalt

Runar Torgersen ([REDACTED]) 06.01.2023